

Els Milà de la Roca i el seu palau d'Horta

Carme Martín

Durant el segle XVIII alguns nobles i ciutadans de Barcelona amb un alt poder econòmic i/o polític, van escollir la vall d'Horta per construir la seva finca d'esbarjo, que era en l'època un signe distintiu important que posava en evidència el prestigi i domini social de la família. Els Milà de la Roca van ser uns d'ells. Molts d'aquests ciutadans van viatjar a les Amèriques a la fi de fer fortuna i situaven a germans i demés família en punts clau dels ports de les colònies per controlar el mercat colonial. Alguns no van tenir sort però molts d'ells denominats en la península *indians* varen fer-se rics amb el comerç que s'hi va establir.

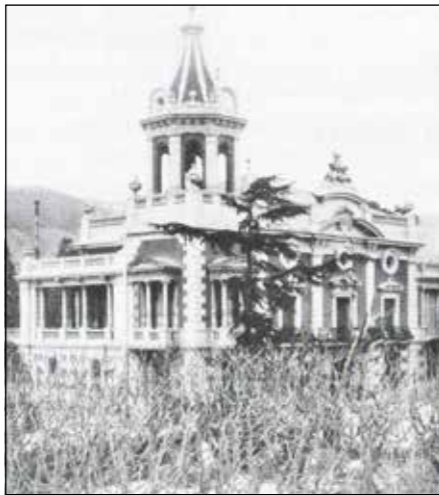
Tractarem aquí com una d'aquestes famílies va arribar a ser una de les més importants i riques del país i com finalment va acabar arruïnant-se per múltiples causes, i malgrat no ser l'única si de les més importants, els canvis polítics que es van donar durant els segles XVIII-XIX a Espanya.

Bartolomé Milà de la Roca, pagès

A principis del segle XVIII, Bartolomé Milà de la Roca (nascut el 1659), un pagès que procedia de Sant Pere d'Avern al Subirats, de la masia coneguda com can Milà de la Roca, decideix traslladar-se a viure a Vilanova de Cubelles (nom que tenia en aquella època el poble de Cubelles). Es casà amb Francisca Torrent i visqueren sempre en la indicada població. Varen tenir entre d'altres, un fill de nom Bartolomé Milà de la Roca i Torrent que es casà amb Maria Madrona Serra. Ambdós varen viure de l'ofici de pagès treballant les seves terres. Tingueren diversos fills, com era habitual a l'època, entre els quals n'hi va haver un que fou batejat amb el nom de Francisco Milà de la Roca i Serra (nascut el 1727).

Un altre fill del matrimoni, José Milà de la Roca i Serra, marxà als 21 anys a viure a Sant Sebastià a treballar per compte propi. Es sap que demanà a son pare Bartolomé que sol·licités document de neteja de sang el 26 de juliol de 1762,⁽¹⁾ segurament per poder contraure matrimoni amb Tomasa Astigarraga Mendiburu. Es casarem el 1764 i el 16 de abril de 1765 nasqué el seu fill José Joaquín de la Roca i Astigarraga.

José Milà de la Roca i Serra, va comercialitzar durant molts anys entre Caracas i d'altres ciutats d'Amèrica i, a Espanya, San Sebastià, amb diversos productes però principalment amb cacau. Va arribar a ser un comerciant amb gran reputació, especi-

Evolució de la Granja Vella: de dalt a baix, can Milà (1824), ca n'Inglada (1828), Martí-Codolar (1900)

alment a Sant Sebastià. Tenia també participacions en bucs. Com ja hem mencionat, es va casar amb Tomasa de Astigarraga. Els Astigarraga descendien dels Señores de Vizcaya. Es desconeix el motiu per qual José Milà de la Roca va aconseguir un casament tan avantatjat però el cert és que va anar així. José Milà de la Roca i Serra era el cap de família i tenia col·locats a diversos dels seus germans de manera estratègica en diferents ports americans.

La publicació del *Reglamento de libre*

comercio del 12 de octubre de 1778, representa el començament d'una segona onada de mesures reformistes. Catalunya aconseguí permís per comerciar des de diferents ports espanyols. José Milà de la Roca i Serra torna a Catalunya i s'instal·la a Barcelona permanentment. Feia poc que hi vivien, quan va morir la seva muller Tomasa de Astigarraga i el 1786 es tornà a casar amb Teresa Serra Ibern, també vídua amb qui té un altre fill.

Conseqüentment José Milà de la Roca i Serra, tenia fills que duïen el cognom Milà de la Roca i Astigarraga i un altre amb el cognom Milà de la Roca Serra, igual que ell. Del primer matrimoni eren José Joaquín (va ser diputat en Corts per Barcelona, entre els anys 1808-1810), José Ramón, José Vicente, María Josefa, María Antonia Milà de la Roca i Astigarraga i del segon matrimoni José María Milà de la Roca i Serra. Un seu germà, Francisco Milà de la Roca i Serra va ser el pare d'Antonio Milà de la Roca i Miró, comerciant barceloní, l'home fort del també comerciant Josep Xifré i Casas. Per altra banda, José Ramón Milà de la Roca i Astigarraga, va ser un dels més grans terratinents de la colònia espanyola oriental, a finals del segle XVIII i principis del segle XIX. Desconeixem si es va arribar a casar ni si va tenir fills.

Segons els capitols matrimonials de Joaquín Plana i Maria Josefa Milà de la Roca

José Milà de la Roca i Serra va comercialitzar durant molts anys entre Caracas i d'altres ciutats d'Amèrica i San Sebastián

i d'Astigarraga (de 21 anys) signats el 20 d'octubre de 1787, ell va rebre de dot 8.000 lliures catalanes i dues calaixeres. Joaquín Plana era notari i fill de notari.⁽²⁾

Els capitols matrimonials de Marcos Francisco Capalà i Pi amb Maria Antònia Milà de la Roca i d'Astigarraga, signats el 2 de novembre de 1793, ella només tenia 16 anys. Va rebre el mateix dot que el de la seva germana Maria Josefa.

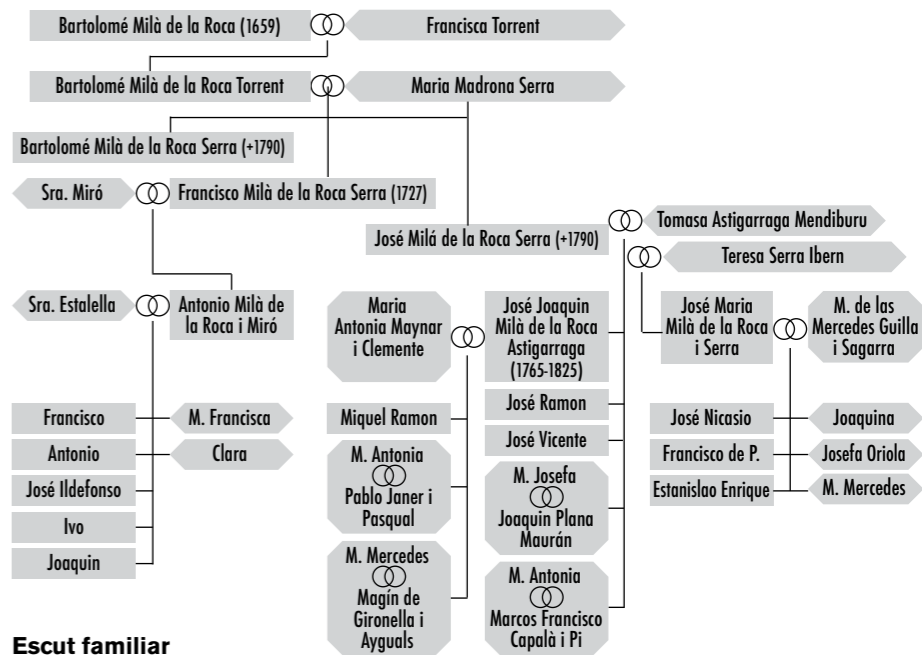
Desconeixem però la data del matrimoni del primogènit José Joaquín de Milà de la Roca i Astigarraga amb Maria Antonia Maynar i Clemente. El matrimoni va tenir diversos fills dels que només disposem els noms de Miquel Ramon (seminarista), Maria Antonia i María de las Mercedes de Milà de la Roca i Maymar.

L'1 de setembre de 1796, es constitueix una companyia mercantil a Reus de la qual José Joaquín de Milà de la Roca i Astigarraga té tres cinquentes parts del capital que puja a 30.000 lliures catalanes que té per nom José Guardia & Cia.

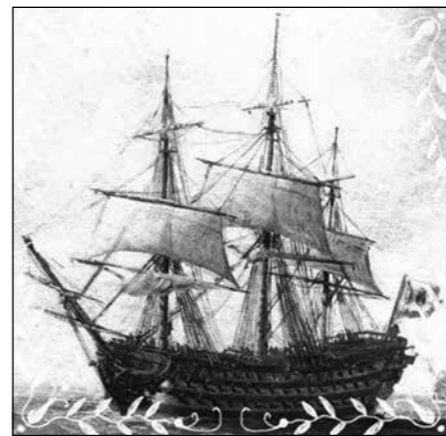
A finals dels anys noranta del segle

GENEALOGIA DELS MILÀ DE LA ROCA

Escut familiar

Vaixell, 1800

Constitució de Cadis, 1812

XVIII mor a Caracas, Bartolomé Milà de la Roca i Serra, segurament germà gran de José i de Francisco. José Milà de la Roca i Serra va intervenir per nomenar apoderats a la fi de liquidar els béns que tenien en l'indicat país, aleshores colònia espanyola i nomena per aquesta finalitat el 1803 a un tal Bolet, en la Nova Barcelona a Caracas per a la venda dels béns de Bartolomé Milà de la Roca i Serra.

El 1791, José Milà de la Roca i Serra, nomena apoderat el seu fill José Ramón Milà de la Roca i Astigarraga a Buenos Aires i des d'aquest moment serà aquest membre de la família qui mourà el negoci americans de la saga. José Ramón muntà diferents fàbriques de manipulats de carn i greixos. Ell va ser el primer en muntar un salador i un negoci d'adobats en la ciutat de Montevideo. Tenia negocis a La Havana, Montevideo, Buenos Aires, Caracas, motiu pel qual controlava els mercats del centre i del sud americans.

Durant el decenni de finals del segle XVIII i gràcies a les bones relacions amb diferents capitostos francesos que comerciaven amb negociants del Pacífic, es va salvar en diverses ocasions de presons i confiscacions de les mercaderies dels seus bucs. La seva cultura i el seu saber fer feia que s'entengués perfectament amb la colònia francesa, simpatitzava amb la maçoneria, com el seu germà primogènit José Joaquín de Milà de la Roca i Astigarraga que manejava conjuntament amb el pare d'ambdós els negocis Milà de la Roca des de Barcelona.

José Ramón Milà de la Roca i Astigarraga, a finals de la darrera dècada del segle XVIII, a conseqüència de la guerra contra Anglaterra, es veu forçat a fer tràfic negrer, negoci aleshores legal però indecent. Va comprar una extensió de terreny importan-

tíssima a l'Uruguay utilitzant les seves influències amb la corona espanyola.

Any més tard es va pronunciar en l'Assemblea de Bayona amb d'altres diputats americans que va ser el germen de les futures nacions americanes.⁽³⁾ Eren propietaris dels bucs La Guipuzcoana, àlies Reyna de los Àngeles, Fragata Astigarraga, àlies Nuestra Señora, Nuestra Señora de los Àngeles, número Set, número Vuit i Elisa. Els Milà de la Roca eren una família en la qual els seus membres creaven empreses comunes dirigides i controlades per ells mateixos, donat que es quedaven els llocs dirigents i de confiança.

A José Joaquín Milà de la Roca i Astigarraga, el rei li atorga el febrer de 1807 el títol de Ciutadà honorat de Barcelona⁽⁴⁾ i en conseqüència pot anteposar el "de" al seu cognom, en un document on apareixen els seus avantpassats en el Mas Milà de la Roca des de 1500.

Tant José Ramón Milà de la Roca i Astigarraga com José Joaquín de Milà de la Roca i Astigarraga varen estar involucrats en la Constitució de Cadis de 1812,⁽⁵⁾ cone-

guda popularment com *La Pepa*. Les seves pretensions eren que les colònies americanes tinguessin tracte de província. Com conseqüència de la invasió napoleònica, les colònies americanes tingueren moltes ganes de llibertat, que els francesos s'encarregaren de propagar, causada per l'actitud de la península cap els territoris colonials motiu pel qual ja havien començat a separar-se diversos territoris i constituir-se en noves nacions i el Regne d'Espanya ja mai més tornaria a ser el mateix.

Com a conseqüència d'haver-se involucrat tant en política, els Milà de la Roca varen perdre els seus negocis americans i van entrar en desgràcia. Durant els anys vint del segle XIX aquesta saga perd les seves empreses i curiosament, en canvi, en Josep Xifré fa grans negocis del mateix tipus en els mateixos territoris. Són titllats d'afrancesats i per tant, mirats com a traïdors, però en la pròpia Amèrica tampoc no se'ls té en consideració, motiu pel qual no varen aconseguir remuntar.

La Mercantil Antonio Milà de la Roca & Cia., es va constituir l'1 de juliol de

Ca n'Inglada / Martí-Codolar

1814. Era de José Joaquín de Milà de la Roca i Astigarraga i Antonio Mila de la Roca i Miró, el seu cosí i director d'aquesta empresa. Un any mes tard José Joaquín va donar-li poders al cosí perquè procedís a donar rendibilitat a una casa a la ciutat de La Havana al carrer de Compostela, a la fi que es pogués llogar, vendre o el que fora menester, donat que els diners que aconseguís els havia d'aportar com a fons a la mercantil mencionada. Acte seguit Antonio trasllada els seus poders cap a Inglada i de Pasqual i finalment altres persones acaben venent la casa en qüestió.

José Milà de la Roca i Miró fill de Francisco Milà de la Roca i Serra, es va casar amb una Estalella. Aquest matrimoni va tenir també molta descendència: Francisco, Antonio, José Indefonso, Ivo, Joaquín, Maria Francisca i Clara.

Els Milà de la Roca i els jerònims de la Vall d'Hebron

La Granja Vella i terres del monestir dels jerònims la compra José de Milà de la Roca i Serra el 5 de març de 1798, concretament crea un cens ⁽⁶⁾ amb domini directe en favor seu, donat que els jerònims la tenien en ruïna i no disposaven de diners per rehabilitar-la i els necessitaven per reparar la Granja Nova, situada més a prop del monestir on vivien alguns dels monjos. En l'escriptura, molt extensa, s'indica que la Granja Vella, abans denominada d'*en Gausachs* i més antigament mas Soler, disposava de diferents terres, salts d'aigua i altres béns.

L'any 1803, mor José Milà de la Roca i Serra, els seus béns passen al seu hereu José Joaquín de Milà de la Roca i de Astigarraga, inclosa la Granja Vella. Deixa a Antonio Homs, pagès i masover de la Granja Vella, 65 lliures catalanes.

Sobre can Gausachs, va construir una mansió a l'alçada d'un home triomfador de

l'època, que pretenia reflectir en la seva casa justament el seu "triomf i grandesa" donat que era una persona que coneixia els luxes tant de les diferents ciutats d'Europa com d'Amèrica. La finca dels Milà de la Roca tenia grans extensions de terra, dedicades al cultiu de la vinya, oliveres i bosc on s'unien dues torrenteres i tenia permís per l'explotació de l'aigua de la finca mitjançant un canon o cens que es pagava al rei.

Resulta evident que de la casa derriuada

La Granja Vella i terres del monestir dels jerònims la compra José de Milà de la Roca i Serra el 5 de març de 1798

que va comprar José de Milà de la Roca i Serra, no en va quedar pas res, i que el palau que podem contemplar avui dia (conegut com Martí-Codolar) no existiria, atès que va ser fruit dels desitjos de José de Milà de la Roca. Les famílies Inglada i Martí-Codolar, successius propietaris del palau foren merament residents temporals. L'últim d'ells va introduir alguns canvis al palau original. La van comprar perquè tenien suficient diners per poder-ho fer, pel significat i bellesa de la finca i l'efecte que produïa entre la resta de ciutadans.

José Maria Milà de la Roca i Serra, es casa amb Maria de las Mercedes Guilla i Sagarra. No disposem de les dades del casament, però sabem que van tenir una família molt nombrosa formada per Josep Nicasi Milà de la Roca i Guilla pilot nàutic i membre activista del partit moderat, Francisco de Paula, Estanislao, Enrique, Joaquina, Josefa Oriola (casada amb Baudili Valls) i Maria de las Mercedes.⁽⁷⁾

El 16 d'octubre de 1819, es signen els capítols matrimonials entre Pablo Janer i

Pasqual i Maria Antònia de Milà de la Roca i Maynar. Com que la família ja està en un moment econòmic complicat, es lliura una quantitat de diners petita, unes calaixeres i una casa que hi havia en la Granja Vella de nom Torre Jussana, abans que aquesta es convertís en la torre que ara es coneix al voltant de 1825.

El 6 d'agost de 1821 es firmen els capítols matrimonials entre Magin de Gironella i Ayguals i Maria de las Mercedes de Milà de la Roca i Maynar, se li lliura una petita quantitat de diners, calaixeres i la promesa de lliurar al matrimoni una altra quantitat en quan es liquidi part del patrimoni familiar que ja s'intenta convertir en líquid.

Després d'haver convertit la Granja Vella en un autèntic palau, amb luxes versallescs i com a conseqüència de la davallada dels negocis de la família en terres americanes, José Joaquín de Milà de la Roca i de Astigarraga es veu forçat a vendre la mansió a Isidre Inglada i Marquès el 9 de novembre de 1824, davant el notari Francisco Mas i Fontana de Barcelona. Es fa mesurar la finca, tenint en compte la part segregada de la Torre Jussana. El mesurament de la Granja Vella va sumar un total de 290.000 m². La venda també assenyalava que les construccions que hi ha a la finca són de nova planta, així mateix que conté magatzems per a vi i oli producció principal de la finca. Tanmateix, existeix una altra escriptura que correspon a la venda d'altres béns de la finca tals com bótes i barrils i tot plegat es ven per 7.000 lliures catalanes, una quantitat gens menyspreable.

S'obre el testament de José Joaquín de Milà de la Roca i Astigarraga el 7 d'agost de 1825. En l'inventari consten una gran quantitat de vi, vinagre i olis emmagatzemats i guardats en la Granja Vella i en els magatzems de la seva casa del carrer de la Mercè.

Els Milà de la Roca varen mantenir una intensa relació comercial amb diferents comerciants de Vilanova i la Geltrú, motiu pel qual no resulta difícil pensar que la venda de la Granja Vella fou acordada entre amics, i com a conseqüència José Joaquín de Milà de la Roca i Astigarraga va quedar endeutat amb una bona part de la burgesia barcelonina, tot esperant l'arribada de les remeses americanes que mai no van arribar. Els nous països americans varen aconseguir la seva independència i els Milà de la Roca quedaren en l'ostracisme més profund en què pot quedar un ésser humà després d'haver donat tant en les terres americanes. Els seus descendents, això sí, com que eren persones il·lustrades i/o ben casades, algunes branques van seguir dins l'elit barcelonina. A la nostra manera de veure la finca palau coneguda popularment com Martí-Codolar, hauria de ser coneguda més aviat com el Palau dels Milà de la Roca per pura justícia històrica.

Un jardí amb personalitat no es crea en dos dies, es necessiten anys i persones que l'adobin i s'hi dediquin i si és així la natura respon amb generositat la dedicació que li han atorgat. Com en d'altres grans jardins de l'època, l'aigua era un element de primer ordre, Josep Joaquim Milà de la Roca, va crear un jardí de línies neoclàssiques i elements romàntics, va fer construir una bassa que en principi anomenà la *petxina* i que més tard es conegué com les *quatre estacions*. Els posterior propietaris el van convertir en un dels millors jardins de la ciutat.

NOTES

- 1) Neteja de sang. Expedients que eren necessaris per tal de justificar la seva puresa o neteja de sang a cristians vells. És a dir, que acreditava que no eren descendents de jueus, moriscs, heretges i altres grups considerats indesitjables o impurs.
- 2) Els capítols matrimonials són una de les institucions més característiques del dret civil català, bé que també són admesos en el dret espanyol i en el d'altres.
- 3) La Constitució de Bayona, també denominada Carta de Bayona o Estatuto de Bayona i oficialment en francès Acte Constitutionnel de l'Espagne, fou una carta atorgada i promulgada a la ciutat francesa de Bayona, el 6 de juliol de 1808, per José Bonaparte, com a rei d'Espanya i inspirada en el model d'estat constitucional bonapartista.
- 4) Els Ciutadans honrats foren una mena d'aristocràcia urbana que es va desenvolupar a la Corona d'Aragó durant la baixa edat mitjana a l'empara del creixement polític de les grans ciutats. La màxima representació d'aquesta classe va ser el Ciutadà honrat de Barcelona, que estava exempt de determinats tributs i gaudia de prerrogatives.
- 5) La Constitució de 1812 o Constitució de Cadis (oficialment: Constitució política de la Monarquia espanyola) fou la norma fonamental de la monarquia espanyola redactada per les Corts de Cadis el 1812 sota l'assetjament dels francesos. Fou de caràcter liberal i va ser coneguda com *La Pepa*, pel fet d'haver-se aprovat el dia de sant Josep.
- 6) Domini directe: domini que es reserva qui ha cedit un immoble a cens perpetu o emfiteusi o altre títol semblant.
- 7) Josep Nicasi Milà de la Roca i Guilla, escriptor i polític, neix a Barcelona 1807 i mor el 1883. Fill de Josep Maria Milà de la Roca i Serra. Era pilot nàutic. Membre i activista del partit moderat, dirigí *El Papagayo*, que s'oposà a Espartero, i el diari catòlic *La Convicció*, que mantingué llargues polèmiques amb Mañé i Flaquer, i el Diari de Barcelona. Publicà en català unes guies o pronòstics per als anys 1845-1847 i 1856, i, en castellà, la novel·la de fulletó *Los misterios de Barcelona* (1844) -escrita des de la presó i que aconseguí una gran popularitat-, *Los diablos de España* (1846), el drama *Los lores de la noche* (1874) i la novel·la històrica *De Godoy a Sagasta* (1876), crítica de la revolució del 1868.

Fonts informatives:

- Julio-Carlos García Castrillón - Archivo Monaco - de Bacardi (Secció dels Gironella, part dels Milà de la Roca). Membre de la família que s'ha dedicat a recopilar i posar en ordre els documents familiars, un treball ingent i de gran importància històrica.
- Adaptació dels escrits originals en forma d'article i traducció al català de Carme Martín Punts informatius 1-2-3-4-5-6 extrets de l'Enciclopèdia Catalana i Wikipedia